

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАЦІ”
(для бакалаврів)

МАУП

Київ 2004

Підготовлено доцентом *Н. Г. Швець*

Затверджено на засіданні кафедри управління персоналом
(протокол № 12 від 03.12.03)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Швець Н. Г. Навчальна програма дисципліни "Організація праці" (для бакалаврів) — К.: МАУП, 2004. — 14 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, навчально-тематичний план, програмний матеріал до вивчення дисципліни "Організація праці", вимоги до заліку і контрольної роботи, теми контрольних робіт, контрольні питання до заліку, а також список рекомендованої літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП),
2004

ПОЯСНОВАЛЬНА ЗАПИСКА

Перехід української економіки до ринкових відносин потребує від майбутніх спеціалістів у галузі менеджменту теоретичних знань і практичних умінь створювати належні умови для високопродуктивної та безпечної праці.

Праця — доцільна діяльність людини, в процесі якої вона за допомогою знарядь праці впливає на природу та використовує її з метою створення споживацьких цінностей, необхідних для задоволення потреб. Праця в такому контексті є "вічно природна умова людського життя, тому вона не залежить від будь-якої форми цього життя, а навпаки, однаково споріднена для всіх його суспільних форм".

Праця відіграла вирішальну роль в процесі формування людини. Людина завдячує праці у розподілі функцій між руками та ногами, у розвитку органів мови, в поступовому перетворенні мозку тварини в розвинений мозок людини, у вдосконаленні її органів чуттів. У процесі праці у людини розширювалося коло сприйняття та уявлень, її трудові дії стали носити свідомий характер. Вся історія є не що інше як навчання людини працею.

У Конституції України (ст. 43) зазначається, що:

"Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується".

Предметом вивчення дисципліни "Організація праці" є загальні закономірності організації праці як процесу.

Методологічне підґрунтя дисципліни становлять підхід, що розкриває сучасне концептуально-технологічне цілісне світосприйняття людини як умову визначення організації праці у сфері культури, науки і практики, а також основні положення педагогіки, психології, соціології, теорії і практики керування, вимоги нормативних документів Міністерства освіти і науки України з методології навчання у вищій школі, постанови Вченої ради МАУП.

Теоретичною основою дисципліни є теорія управління (самоврядування), концепції провідних шкіл у галузі організації праці та самоменеджменту, практика відомих менеджерів.

Міждисциплінарні зв'язки: курс "Організація праці" базується на вивченні таких дисциплін, як "Основи менеджменту", "Основи психології та педагогіки", "Теорія та практика прийняття рішень", "Практична психологія управління", "Психофізіологія праці", "Психологія праці", "Соціологія праці".

Мета вивчення дисципліни — оволодіти знаннями, набути навичок і умінь організаційної та методичної діяльності з оптимізації організації праці на підприємствах.

Випускник МАУП у результаті навчання повинен *знати*:

- теоретико-методологічні основи організації праці;
 - методи дослідження та оптимізації трудових процесів;
 - основні вимоги до планування організації праці як процесу;
 - умови підвищення працездатності людини в процесі праці та естетизації середовища;
 - соціальні аспекти доцільної праці робітників і службовців;
- а також *уміти*:
- розробляти документацію з проблем організації праці;
 - впроваджувати оптимальні технологічні процеси;
 - аналізувати техніко-економічні показники стану організації;
 - планувати та впроваджувати заходи з підвищення працездатності працівників;
 - планувати заходи наукової організації праці (НОП);
 - займатися оргпроекуванням;
 - робити розрахунки економічної та соціальної доцільності раціоналізації трудових процесів.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
вивчення дисципліни
“ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАЦІ”

№ пор.	Назва розділу і теми
	Вступ
	I. Теоретико-методологічні основи організації праці
1	Сутність законів організації праці
2	Принципи і методи організації праці
3	Наукові основи досліджень доцільної трудової діяльності
	II. Раціоналізація трудової діяльності
4	Трудова діяльність: методи її досліджень і раціоналізації
5	Основні напрями раціоналізації трудового процесу
6	Вимоги до організації розумової праці
7	Нормування праці як елемент її організації
8	Організація особистої роботи спеціалістів і керівників

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ
до вивчення дисципліни
“ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАЦІ”

Вступ

Предмет, структура, зміст дисципліни, завдання для самостійного вивчення окремих тем. Зв'язок з іншими дисциплінами. Форми контролю, знань.

Розділ I. Теоретико-методологічні основи організації праці

Тема 1. Сутність законів організації праці

Заняття 1. Поняття організації праці, діяльності, соціальні й економічні аспекти праці. Структура суспільної праці. Поняття доцільної діяльності, зміст, характер і форми праці. Цінність праці.

Заняття 2. Організація як функція управлінської діяльності. Життєдіяльність і діяльність людини. Загальна характеристика діяльності. Концепції теорії діяльності. Закони організації праці.

Література [5; 7; 14; 16; 19; 25]

Тема 2. Принципи і методи організації праці

Заняття 3. Принципи як вимоги об'єктивних законів. Принципи управління, їх виконання в практичній діяльності. Загальна характеристика принципів організації праці та управління людьми. Професійна діяльність людини, її розподіл за системами “людина — людина”, “людина — техніка”, “людина — знакова система”, “людина — природа”, “людина — художній образ”. Специфіка діяльності людини в кожній системі.

Література [7; 8; 15; 19; 20]

Тема 3. Наукові основи досліджень доцільної трудової діяльності

Заняття 4. Сутність поняття наукова організація праці (НОП). Історія розвитку теорії та практики НОП. Закордонні наукові теорії та школи. Ф. Тейлор та його теорія наукового управління працею. Г. Емерсон, його праця “12 принципів продуктивності” та її вплив на розвиток філософії управління. Принципи управління А. Файоля,

їх використання в сучасному управлінні виробництвом. Вітчизняний досвід: П. М. Керженцев, А. К. Гастев, О. Ерманский, їх основні праці. Практика роботи з НОП.

Розділ II. Раціоналізація трудової діяльності

Тема 4. Трудова діяльність: методи її дослідження і раціоналізації

Заняття 5. Основні поняття. Доцільність раціоналізації. Трудова діяльність, методи її дослідження. Оргпроекування, як інструментарій проектування трудових процесів, його складові. Впровадження передових методів праці, організаційні та технологічні заходи. Математичні методи дослідження трудової діяльності.

Література [13; 15; 22]

Тема 5. Основні напрями раціоналізації трудового процесу

Заняття 6. Організація та обслуговування робочих місць. Поняття "робоче місце". Класифікація робочих місць. Загальні вимоги до організації робочих місць: планування функцій обслуговування. Ергономічні вимоги. Оснащення робочих місць і вимоги до нього. Атестація робочих місць: мета і практика проведення.

Заняття 7. Приклад вимог до організації робочого місця. Робоче місце менеджера: меблі, оснащення, санітарно-гігієнічні вимоги, організація праці з документами. Робоче місце оператора ЕОМ. Основні вимоги до нього. Розрахунки умов праці на робочому місці оператора ЕОМ.

Література [7; 9; 14; 20]

Заняття 8. Основні нормативні документи, що регламентують розподіл і кооперацію праці робітників фізичної праці ЕТКС — єдиної тарифно-кваліфікаційний довідник, його зміст і використання. Кваліфікаційний довідник посад керівників, спеціалістів і технічних виконавців, його зміст і використання в розробці посадових інструкцій. Алгоритм розробки посадових інструкцій, їх взаємний зв'язок. Кооперація праці, її види. Економічні, психологічні та соціологічні межі розподілу праці.

Література [7; 13; 15; 16; 19; 20]

Заняття 9. Основні положення. Психофізіологічні фактори. Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії. Фактори, що визначають санітарно-гігієнічні умови праці. Мікроклімат робочої зони. Загальні заходи та засоби нормалізації параметрів мікроклімату. Склад повітря робочої зони. Вентиляція робочих приміщень як сукупність заходів, що забезпечують повітрообмін.

Заняття 10. Методи оцінювання й оптимізації працездатності людини. Освітлення виробничих приміщень, шум, вібрація. Шум, його нормування. Іонізуючі випромінювання. Оцінювання відповідності умов праці санітарно-гігієнічним нормам. Раціоналізація режимів праці та відпочинку. Вибір заходів обстеження надходження шкідливих речовин у повітря.

Інструктаж на робочому місці з питань захисту від шкідливих речовин.

Естетика праці. Функціональна музика.

Література [4; 20; 21]

Тема 6. Вимоги до організації розумової праці

Заняття 11. Специфіка розумової праці. Методи аналізу процесів розумової праці. Зміст документів, що регламентують трудові процеси. Оперограми та документограми як елементи аналізу предмета розумової діяльності — інформації. Специфіка нормування праці. Вимоги до умов розумової діяльності. Кваліметричні підходи до оцінювання результатів праці службовців. Показники оцінювання складності робіт службовців.

Література [4; 8; 10; 13; 22]

Тема 7. Нормування праці як елемент її організації

Заняття 12. Робочий час та його основні елементи. Діагностика робочого часу виконавців. Оптимізація норм часу. Методи дослідження витрат робочого часу. Планування часу керівників і спеціалістів. Шляхи підвищення ефективності використання робочого часу.

Література [6; 18; 20]

Тема 8. Організація особистої роботи спеціалістів та керівників

Заняття 13. Стратегічне планування діяльності спеціалістів і керівників. Основні причини дефіциту. Поняття особистого потенціалу. Стратегія розвитку особистого потенціалу. Система "тайм-менед-

жер”. Технології самоменеджменту. Організація робочих місць, її вплив на культуру роботи спеціалістів.

Література [13; 23–25]

ВИМОГИ ДО ЗАЛІКУ І КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Залік є підсумковою формою контролю знань студентів. За два тижні до заліку викладач повинен передати студентам контрольні питання до заліку.

Під час складання заліку студентів дозволяється користуватися нормативними документами або матеріалами, які екзаменатор вважає доцільним.

У разі недотримання правил проведення заліку екзаменатор (викладач) може вимагати від порушників звільнити аудиторію (після попереднього зауваження).

Студент, якому пропонують звільнити аудиторію, може оскаржити рішення екзаменатора в деканаті протягом трьох днів від дня заліку.

Якщо студент з якихось причин не може чи не бажає бути присутнім на заліку, він повинен завчасно повідомити про причину нез’явлення на залік, і викладач дає або не дає дозвіл на здачу заліку в інший день. Якщо студент не з’явився на залік без заздалегідь отриманого дозволу, а також якщо його пояснення не є поважним, він отримує оцінку “не зараховано”. Оцінка “зараховано” ставиться студентіві, який набрав необхідну кількість балів і виявив:

- навички творчого оволодіння основною та допоміжною літературою;
- навички вживеного прийняття управлінських рішень у галузі організації праці;
- вміння вичерпно та обґрунтовано відповідати на запитання;
- чітко і логічно висловлювати думки та рішення.

Якщо відповіді студента не задовольняють викладача та не відповідають вищезазначеним вимогам, йому дозволяється перездати залік за згодою деканату і кафедри управління персоналом.

Технологія підготовки до заліку.

Студент повинен знати відповіді на всі контрольні питання та виконати план самостійної роботи. Основою для підготовки є система, за якою студент має набрати 60 балів. З цією метою він виконує за планом самостійної роботи реферати, інші завдання викладача, отримуючи відповідні оцінки. Якщо в сумі оцінки становлять

менше 50 балів, йому даються додаткові питання, відповіді на які оцінюються за п’ятибальною системою.

Вказівки до виконання контрольної роботи

Номер теми контрольної роботи студент вибирає за першою літерою свого прізвища (див. таблицю).

Перша літера прізвища студента	Номер теми контрольної роботи
А, Б	1
В, Г	2
Д, Е	3
Є, Ж	4
З, І, Ї, Й,	5
К	6
Л	7
М	8
Н	9
О	10
П	11
Р, С	12
Т, У	13
Ф, Х	14
Ц, Ч	15
Ш, Щ	16
Ю, Я	17

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Місце і роль праці в системі факторів розвитку виробництва.
2. Атестація робочих місць як процес удосконалення організації праці.
3. Раціоналізація професійно-кваліфікаційного розподілу праці.
4. Методи і засоби досліджень трудових процесів.
5. Дослідження шляхів удосконалення організації робочих місць.
6. Раціоналізація праці управлінського персоналу.
7. Естетичні вимоги до робочого середовища.
8. Організація праці менеджерів.
9. Функціонально-кошторисний аналіз трудової діяльності службовців.
10. Поведінкові аспекти трудової діяльності в системах “людина — людина”.
11. Методи підвищення працездатності працівників.

12. Наявні концепції та теорії дослідження діяльності.
13. Організація праці в системах "людина — людина", її зміст, аналіз і можливості вдосконалення.
14. Оргпроектування технології управлінської праці.
15. Планування часу як ресурсу. Організаційні принципи розпорядку дня.
16. Нормування праці службовців.
17. Планування і впровадження заходів з наукової організації праці.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Праця як економічна категорія.
2. Соціальне значення праці.
3. Співвідношення організації виробництва та організації праці.
4. Основні етапи розвитку наукових досліджень у галузі організації праці.
5. Розподіл професійної діяльності людини.
6. Концепції теорії діяльності.
7. Основні напрями раціоналізації трудових процесів.
8. Схема організації трудового процесу.
9. Складові трудового процесу.
10. Положення яких наукових дисциплін доцільні при підготовці рекомендацій з організації праці?
11. Послідовність і зміст роботи з раціоналізації трудових процесів.
12. Мета проектування робочих прийомів.
13. Карта трудового процесу, її зміст і структура.
14. Проектування раціональних трудових процесів управлінської праці.
15. Оптимізація нормативів праці.
16. Методи оцінювання й оптимізації працездатності людини.
17. Вплив умов праці на її продуктивність.
18. Проектування заходів НОП на підприємстві.
19. Потреби та інтереси людини у мотивації праці на сучасному етапі.
20. Розвиток і стимулювання колективних форм організації праці.
21. Організація як функція управлінської діяльності.
22. Закони організації доцільної трудової діяльності.
23. Сутність поняття "наукова організація праці".
24. Регламентація поділу праці службовців.

25. Умови створення індивідуальної та колективної форм організації праці.
26. Складність праці та її оцінка.
27. Кваліметричні підходи до оцінювання розумової праці.
28. Специфіка праці працівників науково-дослідних, інформаційних і консалтингових організацій.
29. Історія розвитку НОП.
30. Взаємний зв'язок трудових і виробничих процесів.
31. Загальні принципи досліджень трудових процесів.
32. Ергономічний підхід до раціоналізації трудової діяльності.
33. Сутність понять "метод праці", "трудова рухи", "трудова дії".
34. Класифікація трудових дій.
35. Ергономічні вимоги до раціональності "робочих поз".
36. Зміст роботи з вивчення, проектування і впровадження методів праці на підприємствах.
37. Оргпроектування: зміст, структура.
38. Засоби дослідження трудових процесів.
39. Сутність понять "робоче місце" і "робоча зона".
40. Ознаки робочого місця.
41. Вимоги до планування робочих місць.
42. Приклади раціоналізації робочих місць службовців.
43. Види регламентів управлінської праці.
44. Зміст основних функцій обслуговування робочих місць.
45. Зміст і значення карт організації праці для досліджень трудових процесів.
46. Зміст праці Г. Емерсона "12 принципів продуктивності".
47. Математичні методи досліджень трудової діяльності.
48. Сутність поняття "умови праці".
49. Фактори, що визначають санітарно-гігієнічні умови праці.
50. Класифікація показників важкості праці.
51. Загальні заходи та засоби нормалізації умов праці.
52. Регламентація режимів праці та відпочинку.
53. Обов'язки адміністрації підприємств щодо захисту робітників від шкідливих умов праці.
54. Естетичні вимоги до робочого середовища.
55. Основні показники атестації робочих місць.
56. Зміст роботи з атестації робочих місць.
57. Основні нормативні документи з розподілу праці робітників і службовців.
58. Алгоритм складання посадових інструкцій.
59. Фактор засобів праці в системах "людина — людина".

60. Програмно-цільовий підхід до планування робочого часу.
61. Основні принципи організації особистої праці.
62. Можливість і доцільність нормування праці в системах "людина — людина".
63. Порядок розрахунків трудомісткості та норм праці.
64. Специфіка розумової праці.
65. Вимоги до умов розумової праці.
66. Соціальна ефективність заходів з організації праці.
67. Основи розрахунків економічної ефективності заходів щодо раціональності організації праці.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Конституція України (Основний закон) // *Голос України*. — 1996.
2. Закон України "Про інформацію" // *Відомості Верховної Ради України*. — 1992. — № 48.
3. Закон України "Про Державну службу" // *Голос України*. — 1994. — 5 січ.
4. *Аганова Е. Г.* Основи фізіології та психології праці. — Самара, 1991.
5. *Білоус О. Г.* Менеджмент: конкурентоспроможність та ефективність. — К., 1992.
6. *Васильченко Ю. Л.* Механізм часу: Тайм-менеджмент: теорія, практикум — К.: Наша культура і наука, 2001.
7. *Виханський О. С., Наумов А. И.* Менеджмент. — М.: Гардарика, 1998.
8. *Виноградський М. Д., Виноградська А. М., Шкапова О. М.* Організація роботи менеджера. — К.: Кондор, 2002.
9. *Задачник по научной организации и нормированию труда в машиностроении.* — М.: Машиностроение, 1997.
10. *Зайверт Л.* Ваше время в ваших руках. — М.: Экономика, 1989.
11. *Журавль П. В., Карташов С. П.* Технология управления персоналом — М.: Экзамен, 2000.
12. *Карпіловська С. Я., Мітельман Р. Й та ін.* Основи професіографії. — К.: МАУП, 1997.
13. *Колтаков В. М., Дмитренко Г. А.* Стратегический кадровый менеджмент. — К.: МАУП, 2003.
14. *Методы и приемы деятельности менеджера и бизнесмена.* — К., 1993.

15. *Научная организация труда в управлении трудовым коллективом.* — М.: Экономика, 1991.
16. *Научная организация труда и управления.* — М., 1996.
17. *Панасюк А. Ю.* Управленческое общение. — М.: Экономика, 1990.
18. *Рапорт В. С.* Основы нормирования управленческого труда. — М.: Экономика, 1968.
19. *Рофе А. И.* Научная организация труда: Учеб. пособие. — М.: МИК, 1998.
20. *Справочное пособие по ПОТ / В. А. Смирнов.* — М.: Экономика, 1986.
21. *Ткачук В. Г., Хатко В. Б.* Психофизиология труда. — К.: МАУП, 1999.
22. *Федотов В. В.* Рациональная организация умственного труда. — М.: Экономика, 1987.
23. *Фельзер А. Б., Добровольский О. Д.* Техника работы руководителя: Учеб. пособие. — К.: Выща шк.
24. *Щёкин Г. В.* Практическая психология менеджмента. — К.: МАУП, 1994.
25. *Экономика труда и социально-трудовые отношения / Н. И. Есинова и др.* — К.: Кондор, 2003.

Додаткова

26. *Шушански Э.* Методология рационализации. — М., 1987.
27. *Економіка праці, заробітна плата, організація праці. Нормування праці.* — К.: КНЕУ, 2000.
28. *Время. Труд. История средневековья. Антропометрия.* — Екатеринбург: Изд-во Уральского ун-та, 2000.
29. *Гастев А.* Как надо работать (практическое введение в науку организации труда) // *Научная организация труда и управления.* — М., 1996.
30. *Колтаков В. М.* Теория и практика принятия управленческих решений. — К.: МАУП, 2000.
31. *Методические рекомендации по изучению темы "Совершенствование организации труда служащих" ИПК Госкомитета Украины по ЖКХ.* — К., 1991.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Навчально-тематичний план вивчення дисципліни “Організація праці”	4
Навчально-тематичний план вивчення дисципліни “Організація праці”	5
Вимоги до заліку і контрольної роботи	8
Теми контрольних робіт	9
Контрольні питання до заліку	10
Список рекомендованої літератури	12

Відповідальний за випуск
Редактор
Комп'ютерне верстання

Н. В. Медведєва
Т. М. Тележенко
Т. Г. Замура

МАУП

Зам. № ВКЦ-1692

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП